

СОВЕТ-МООЛ НАЙЫРАЛ ДЕЛГЕРЕЗИН! ЗӨВЛӨЛТ-МОНГОЛЫН НАЙРАМДАЛ МАНДТУГАЙ!

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 143 (12833)

1985 чылдың июнь 21, пятница

1925 чылда
үндөзилеткенге.

Өртөз 3 көпөк.

СЭКП ОБКОМУНГА УЖУРАЖЫШКЫН

Дүүн СЭКП обкомунга Тыва АССР-ге МАР-ның хунеринге киржири-биле Кызылда чедип келген Моол Арат Республика-ның делегациязының кижигу-нири-биле ужуражышкын болган.

СЭКП ТК-ның кижигу-ниге кандидат, партия Тыва обкомунун, бирги секретары Г. Ч. Ширшин төвүгүтү бо-лущуун — Моол Арат Рес-публиканың Тыва АССР-де хунерин Совет Тываның ажылчы чоннары совет бол-гаш моол улустарының улам быжыгып турар акы-дуңма на-йыралының чайыннанчак иле-рээшкин кылдыр сеткил ха-нышкыны-биле үнелеп көрүп турарын эп-найыралчы, чыгып беседа үзүндө онзалал дем-деглээн. Республиканың ком-мунистериниң, бүгү ажылчы чоннарының өмүкээзден акы-дуңма улустуң амыдыра-лы-биле, оң културазы бол-гаш урам чүгүл-биле, уламчы-чок талыктар органы бергени дээш МАР-ны ТК-ге чуректи ханызындан өөрүп четтириш-кинни ол клереткен.

Г. Ч. Ширшин совет улус-тарның акы-дуңма өг-бүлелин-ге Тываның ажылчы чоннары-ның чедип алган экономикти болгаш култура чедикши-лериниң дугайын, республика-ның экономикти болгаш култура хөгжүлдээн улам дүргөдөдириниң хемчегле-ри тодораткан. Коммунист партияның болгаш Совет ча-зактың сөгүш салышкыны-ның дугайын, ол сорулгалар-ны шитипирлээринге совет улустарының акы-дуңма өзү-зү-

нүң дузаның дугайын аалчыларга чугаалаан.

МАР-ның делегациязының удурутчузу МАР-ны ТК-ның секретары, Совет-моол найы-рал нитилелиниң, Топ чөвү-лелиниң даргазы Д. Гомбо-жаа бодунуң талазындан МАР-ның хунерин Тыва АССР-ге эртерир . органы бергени дээш өөрүп четтиришкенин илереткен. Тываның бүгү ажылчы чоннарыга чуректи ханызындан байыр чедирген.

Эш Гомбожаа беседага со-циализм тургузушкунга Моолдуг ажылчы чоннарының чедикши-лериниң дугайын тодорай чугаалаан. Советтер чуртунуң социалист дем каттыжылганың өске-даа

чурттарының дүжүлгезинге болгаш акы-дуңма өзү-нүң доткимчезинге даянышкан, олар үлөтүрү, чер болгаш мал ажылын, улус ажыл-агыйның өске-даа адырларын барык темпиге хөгжүдүп ту-рар. Ол бүгү чоңураң мате-риалдык чаагай чоруун чейги-лык чокка бедидериниң, оң на-ционал хевирлиг, социали-стик утка-шынарлыг култу-разың хөгжүдүрүн идел-диг үндөшкин болур.

Эш Гомбожаа кызыгаар ча-ның аймактарының бистиң чуртун кожа-хөлбээ турар областы-биле, Тыва АССР-де экономикти болгаш култура харылзаларының улам-на калбарып турарына сеткил ханышкыны илерет-

кеш, Моол-совет найырал нитилелиниң ажылының дугайын чугаалаан.

Ужуражышкын үзүндө бе-седага Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ч. Д. Б. Ондар, рес-публиканың Министрлер Чөвү-лелиниң Даргазы В. Е. Се-ряков, СЭКП обкомунуң бору кижигу-нири, моол деле-гацияның кижигу-нири — МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң теректер эргелекчи, Моол-совет найырал нитилелиниң Топ чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Б. Бадар, МАР-ның Эртемнер академия-зының оралакчы президенти, МАР-ның Курүне шаңналының лауреады, Моол-совет найы-рал нитилелиниң Топ чөвү-ле-

линиң кижигу-ни Ш. Цзгид Тайбыңиң болгаш найырал-дың моол организациялары-ның куускомунуң даргазының оралакчызы, Моол-совет на-йырал нитилелиниң Топ чөвү-лелиниң харысалгалыг Се-кретары Р. Далгэр, а ол ыш-каш МАР-ның Тыва АССР-ге хунеринге келген Моол Арат Республиканың Иркутск хоор-айда Чыгыне консулу Ч. Баатар, МАР-ны ТК-ның сек-ретарының дузалакчызы Д. Ба-андай киришкен.

Ужуражышкын чуректи ханызындан чыгып байдалга эртен.

ЧУРУНГА: ужуражышкын үзүндө. О. ОХЕМЧИТИН ФОТОЗ.

КИРИП МООРЛАҢАР, ЭРГИМ ААЛЧЫЛАР!

Тываның Хандагайты сууру. Оң төл кудумчууун шикки кир кавстан. Кандыг-бир байрлал чоокшулаан чүве дег. Херек кырында Хандагайты сууруга байрлал келген. МАР-ның Тывага хунеринге киржири-биле акы-дуңма ол чурттан келген шаг-шадан бээр шыны өңүктөдир. Өвүр районун төвүгүтү чурт-такчылары бир дугарында уткааннар.

Район төвүгүтү чурттакчы-ларның ужуражышкыныга бе-леткенден-даа эки. Агаар бойдуздук байдалы белин кайтамчык болган: чыгып-даа, чырык-даа. Олар акы-дуңма ил улустуң найыралының чы-лы, чыры-биле каттыжып турган.

Албан өзү-биле келген де-легацияның башкыны, МАР-ны ТК-ның Политбюро кижигу-ни, МАР-ны ТК-ның секретары, Моол-совет найырал нитиле-линиң Топ чөвүлелиниң дар-газы Дамдингийн Гомбожаа, делегацияның составында ки-рип турар МАР-ның Министр-лер Чөвүлелиниң Херектер эргелекчи, МАР-ның Улус-туң Улут Хуралының депута-ды, Моол-совет найырал нитилелиниң Топ чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Бал-дангийн Бадарчин, МАР-ның Эртемнер академиязының оралакчы президенти, ака-де-мик, МАР-ның Курүне шаңна-лының лауреады, Моол-совет найырал нитилелиниң Топ чө-вүлелиниң кижигу-ни Ш. Цзгид

миди, Тайбыңиң болгаш найыралдың моол органи-зацияларының куускомунуң даргазының оралакчызы, Моол-Совет найырал нитиле-линиң Топ чөвүлелиниң харысалгалыг секретары Ра-гичийн Дэлгэр, а ол ыш-каш МАР-ның Тывага хунериниң кижигу-нири Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Пре-зидиумунуң Даргазы Ч. Д. Б. Ондар, СЭКП обкомунуң се-кретары Д. К. Ооржак, партия Өвүр райокуунун бирги секретары Ч. Х. Ооржак, улус депутаттарының район Со-ветиниң күөсөки комитетиниң даргазы Б. Д. Монгуш, Тыва АССР-ниң култура министри А. С. Серен олар чылы-биле

уткааннар. Уткааннарның ара-зынга Моол Арат Республи-каның Иркутск хоорайда Чи-гыне консулу Чойжамцын Ба-атар база турган.

Кузениң аалчылар бистиң чери-бизге кээр билек, хөлб-дус-биле уткаан. Кирип моор-лаңар, эргим өңүктөр! Чапал тур бис!

Суурун төвүндө СЭКП рай-комунуң бажыңың чанынга хон кижигу-ни. СЭКП ТК-ның Чыгыне секретары М. С. Горбачевтун болгаш МАР-ны ТК-ның Чыгыне секретары, МАР-ның Улустуң Улут Хурал Президиумунуң Даргазы Ж. Батмунхтун портреттерин партия райкомунуң бажыңында аскаан. ССРЭ-ниң, МАР-ның

болгаш Тыва АССР-ниң Курү-не туктары кинсээ. Гости-цада, районунуң Култура ба-жыңында, суурун төвүндө шөйүлгөн кудумчуларда улус-тарның найыралын быжылга-рыны, тайбың дээш демисел-че кыйгырган, а ол ыш-каш аалчыларга байыр чедирген чедикши-лер күзүн лозун-нары, транспарантылары ас-каан. Аалчылары уткууру-биле чыыган ажылчы чоннар тук-чугаштары, В. И. Ленинниң, Д. Суз-Баторунуң, М. С. Гор-бачевтун, Ж. Батмунхтун порт-реттерин, делегацияның ке-жигу-ниригге, МАР-ның Тыва АССР-ге хунериниң кир-

[Уланчымы 2-ти арында].

ЧУРУНГА: албан өзү-нүң делегациязын болгаш МАР-ның Тыва АССР-ге хунериниң киржи-чилерин Хандагайтыга уткааны.

В. НАРА-САЛДЫН ФОТОЗ.

Ленин-биле ужуражышкын. А. СЭКСЭОХИОНУН ЧУРУУ.

М. С. ГОРБАЧЕВТУҢ Х. АСАД-БИЛЕ БЕСЕДАЗЫ

Июнь 19-та Кремльге СЭКП ТК-ның Чыгыне секретары М. С. Горбачевтун Арат Со-циалист катал тургузушкун партиязының Чыгыне секре-тары, Сирия Арат Рес-публика-ның Президенти Хафез Асад-биле чугаалажышкыны болган.

Аңаа киришкенер болза: совет таладан — СЭКП ТК-ның Политбюро кижигу-ни, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Тихонов, СЭКП ТК-ның Политбюро кижигу-ни, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң Даргазының бирги оралакчызы, ССРЭ-ниң дашкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кижигу-ниге кан-дидат, ССРЭ-ниң камгалам ми-нистри Совет Эмеллиниң Маршалы С. Л. Соколов;

Сирия таладан — САР-ның оралакчы президенти А. Хаддам, ПАСВ-тың Чыгыне секретарының оралакчызы С. Каада, САР-ның Министр-лер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, камгалам ми-нистри М. Тлас, САР-ның Министр-лер Чөвүлелиниң Даргазының экономикти айтырлар тала-зы-биле оралакчызы С. Ясин, дашкы херектер министри Ф. Шарра.

Эп-найыралчы байдалга бол-ган чугаалажышкынының үзүндө ССРЭ биле САР-ның аразында хей талалыг харыл-залың Найырал болгаш кады амжалдыга дугайында кээрге быжык-биле үндө-лээш, чедикши-лер хөгжүп турарын ий тала сетки-лин ханызындан илереткен. Совет Эмеллиниң Сирияның на-ционал экономиказын хөгжү-дүрүгге калбас дузалакчызын болгаш оон камгаламчызын Х. Асад беди-биле үнел-ээн. Совет-Сирия харылза-лары хөгжүдөр болгаш улам калбарып чорук бүгү араб улустарының ийи араб чурт-тарың үндөш эрге-ажыкта-рынга дүжүп турарына бо-дунуң ханы бузуурелин Х. Асад онзалал демдеглээн.

Чоокку Чөвн чүкү, совет-Сирия харылзаларың болгаш делегей байдалының айтыр-ларының талазы-биле тодорай сагал-онал солчуушкуну бо-лган. АКШ-тың дорт деткимче-биле Израилдин агрес-сия үлгүлүшкүниң тургузу-лу Чоокку Чөвн чүкү райо-нуңда онза айылдыг байдалды ол-чак туруп турарына ханы са-гышсыралды М. С. Горбачев болгаш Х. Асад илереткенер. Оларның ботандырып чору-дуп турар улаанышкыны бот-тарының шерит-политиктиг сорулганын арабтарга алба-дарыныч, оларны империа-лизмге ажыктып, ыналза-даа арабтарга айылдыг база ба-зымчалыг чакгыс талалыг дүжүрүлганы агресор-би-ле кылдып чорукче алба-дарыныч, бурунгаар депши-лелит араб өзү-чүрүмүгге согуш-куну кылдырычкан. Чоокку Чөвн чүкү айтырлыг бүгү тала-лыг, шын болгаш быжык-чы-лы-биле шитипирлээринге шалтыктарыныч, чүткүлдүп боол турар. Израилдин бол-гаш АКШ-тың Палестина-ның араб улустуңа удуу үлгү-ди-шкунериниң, чамдык араб бөлүктөрүн деткимче-биле хамаарышпас палестин куре-нин тургузарын болдурбазыныч оларның чүткүлүнүн айыл-дыныч онза кичээңгей сал-дынган.

Эжелеттирген араб чөл-пер-ден израиль шеригериниң үн-дүрениге болгаш Палестина-ның араб улустуң кым-даа дээп болбас национал эргеле-рин херек кырынга хандыра-рынга үндөшлөш солдурга-рыга бүгү талаларың чүгүл-лективити күженишкени-биле Чоокку Чөвн чүкү чөп-түг болгаш бүгү тайбыңны чедип ал болурунга быжык бузуурелин чугаалажышкы-ның киржи-чилери илергей-лээн. Палестиниң хамаарыш-пас куреу-нин тургузар, Чоокку Чөвн чүкү бүгү тала-лыг шитипирлээшкенин чедип алыр дээш демиселге Пале-стина айтырлың эңне чугула-лап шитипирлээшкенин кол ужу-дурдузың демдеглээн.

Араб улустуң национал со-нуургалдары болгаш дурум өзү-гээр эргелери дээш бы-жык-биле туржуп турар Си-рияның имперализмге удуу чайгылыш чок политиканың Совет Эмеллиниң беди-биле үнелеп турар деп, М. С. Гор-бачев демдеглээн.

Чоокку Чөвн чүкү айтыр-лың сагалдарын Сирияның деткип турарын Х. Асад ба-дыткан. Чоокку Чөвн чүкү ай-тырлың быжык болгаш чөп-тү-биле шитипирлээшкенин чедип алырлың боттук оруу болур делегей конференциязын чылдыр дээш Совет Эмеллиниң болгаш Сирияның, өске-даа араб чурттарың бир демит күженишкенин иде-кейжидериниң чугулазын ий тала илергейлээн.

Удурлажышкының Пале-стин шимчээшкенин бай-далыга хамаарышпас айтыр-лар талазы-биле сагал-оналды солчул турар, Палестинаны хос-таарының организаци-ның чакгыс экин камгалаарының, палестини-лериниң аразында чөрүлдээриниң антиимпе-риалист принципидиг тургу-шкы-биле ажып эртериниң чугулазын Совет тала онзалал демдеглээн.

Июнь 19-та Кремльге СЭКП ТК-ның Чыгыне секретары М. С. Горбачевтун Арат Со-циалист катал тургузушкун партиязының Чыгыне секре-тары, Сирия Арат Рес-публика-ның Президенти Хафез Асад-биле чугаалажышкыны болган.

Аңаа киришкенер болза: совет таладан — СЭКП ТК-ның Политбюро кижигу-ни, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Тихонов, СЭКП ТК-ның Политбюро кижигу-ни, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң Даргазының бирги оралакчызы, ССРЭ-ниң дашкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кижигу-ниге кан-дидат, ССРЭ-ниң камгалам ми-нистри Совет Эмеллиниң Маршалы С. Л. Соколов;

Сирия таладан — САР-ның оралакчы президенти А. Хаддам, ПАСВ-тың Чыгыне секретарының оралакчызы С. Каада, САР-ның Министр-лер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, камгалам ми-нистри М. Тлас, САР-ның Министр-лер Чөвүлелиниң Даргазының экономикти айтырлар тала-зы-биле оралакчызы С. Ясин, дашкы херектер министри Ф. Шарра.

Эп-найыралчы байдалга бол-ган чугаалажышкынының үзүндө ССРЭ биле САР-ның аразында хей талалыг харыл-залың Найырал болгаш кады амжалдыга дугайында кээрге быжык-биле үндө-лээш, чедикши-лер хөгжүп турарын ий тала сетки-лин ханызындан илереткен. Совет Эмеллиниң Сирияның на-ционал экономиказын хөгжү-дүрүгге калбас дузалакчызын болгаш оон камгаламчызын Х. Асад беди-биле үнел-ээн. Совет-Сирия харылза-лары хөгжүдөр болгаш улам калбарып чорук бүгү араб улустарының ийи араб чурт-тарың үндөш эрге-ажыкта-рынга дүжүп турарына бо-дунуң ханы бузуурелин Х. Асад онзалал демдеглээн.

Чоокку Чөвн чүкү, совет-Сирия харылзаларың болгаш делегей байдалының айтыр-ларының талазы-биле тодорай сагал-онал солчуушкуну бо-лган. АКШ-тың дорт деткимче-биле Израилдин агрес-сия үлгүлүшкүниң тургузу-лу Чоокку Чөвн чүкү райо-нуңда онза айылдыг байдалды ол-чак туруп турарына ханы са-гышсыралды М. С. Горбачев болгаш Х. Асад илереткенер. Оларның ботандырып чору-дуп турар улаанышкыны бот-тарының шерит-политиктиг сорулганын арабтарга алба-дарыныч, оларны империа-лизмге ажыктып, ыналза-даа арабтарга айылдыг база ба-зымчалыг чакгыс талалыг дүжүрүлганы агресор-би-ле кылдып чорукче алба-дарыныч, бурунгаар депши-лелит араб өзү-чүрүмүгге согуш-куну кылдырычкан. Чоокку Чөвн чүкү айтырлыг бүгү тала-лыг, шын болгаш быжык-чы-лы-биле шитипирлээринге шалтыктарыныч, чүткүлдүп боол турар. Израилдин бол-гаш АКШ-тың Палестина-ның араб улустуңа удуу үлгү-ди-шкунериниң, чамдык араб бөлүктөрүн деткимче-биле хамаарышпас палестин куре-нин тургузарын болдурбазыныч оларның чүткүлүнүн айыл-дыныч онза кичээңгей сал-дынган.

Эжелеттирген араб чөл-пер-ден израиль шеригериниң үн-дүрениге болгаш Палестина-ның араб улустуң кым-даа дээп болбас национал эргеле-рин херек кырынга хандыра-рынга үндөшлөш солдурга-рыга бүгү талаларың чүгүл-лективити күженишкени-биле Чоокку Чөвн чүкү чөп-түг болгаш бүгү тайбыңны чедип ал болурунга быжык бузуурелин чугаалажышкы-ның киржи-чилери илергей-лээн. Палестиниң хамаарыш-пас куреу-нин тургузар, Чоокку Чөвн чүкү бүгү тала-лыг шитипирлээшкенин чедип алыр дээш демиселге Пале-стина айтырлың эңне чугула-лап шитипирлээшкенин кол ужу-дурдузың демдеглээн.

Араб улустуң национал со-нуургалдары болгаш дурум өзү-гээр эргелери дээш бы-жык-биле туржуп турар Си-рияның имперализмге удуу чайгылыш чок политиканың Совет Эмеллиниң беди-биле үнелеп турар деп, М. С. Гор-бачев демдеглээн.

Чоокку Чөвн чүкү айтыр-лың сагалдарын Сирияның деткип турарын Х. Асад ба-дыткан. Чоокку Чөвн чүкү ай-тырлың быжык болгаш чөп-тү-биле шитипирлээшкенин чедип алырлың боттук оруу болур делегей конференциязын чылдыр дээш Совет Эмеллиниң болгаш Сирияның, өске-даа араб чурттарың бир демит күженишкенин иде-кейжидериниң чугулазын ий тала илергейлээн.

Удурлажышкының Пале-стин шимчээшкенин бай-далыга хамаарышпас айтыр-лар талазы-биле сагал-оналды солчул турар, Палестинаны хос-таарының организаци-ның чакгыс экин камгалаарының, палестини-лериниң аразында чөрүлдээриниң антиимпе-риалист принципидиг тургу-шкы-биле ажып эртериниң чугулазын Совет тала онзалал демдеглээн.

Июнь 19-та Кремльге СЭКП ТК-ның Чыгыне секретары М. С. Горбачевтун Арат Со-циалист катал тургузушкун партиязының Чыгыне секре-тары, Сирия Арат Рес-публика-ның Президенти Хафез Асад-биле чугаалажышкыны болган.

Аңаа киришкенер болза: совет таладан — СЭКП ТК-ның Политбюро кижигу-ни, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Тихонов, СЭКП ТК-ның Политбюро кижигу-ни, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң Даргазының бирги оралакчызы, ССРЭ-ниң дашкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кижигу-ниге кан-дидат, ССРЭ-ниң камгалам ми-нистри Совет Эмеллиниң Маршалы С. Л. Соколов;

Сирия таладан — САР-ның оралакчы президенти А. Хаддам, ПАСВ-тың Чыгыне секретарының оралакчызы С. Каада, САР-ның Министр-лер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, камгалам ми-нистри М. Тлас, САР-ның Министр-лер Чөвүлелиниң Даргазының экономикти айтырлар тала-зы-биле оралакчызы С. Ясин, дашкы херектер министри Ф. Шарра.

Эп-найыралчы байдалга бол-ган чугаалажышкынының үзүндө ССРЭ биле САР-ның аразында хей талалыг харыл-залың Найырал болгаш кады амжалдыга дугайында кээрге быжык-биле үндө-лээш, чедикши-лер хөгжүп турарын ий тала сетки-лин ханызындан илереткен. Совет Эмеллиниң Сирияның на-ционал экономиказын хөгжү-дүрүгге калбас дузалакчызын болгаш оон камгаламчызын Х. Асад беди-биле үнел-ээн. Совет-Сирия харылза-лары хөгжүдөр болгаш улам калбарып чорук бүгү араб улустарының ийи араб чурт-тарың үндөш эрге-ажыкта-рынга дүжүп турарына бо-дунуң ханы бузуурелин Х. Асад онзалал демдеглээн.

Чоокку Чөвн чүкү, совет-Сирия харылзаларың болгаш делегей байдалының айтыр-ларының талазы-биле тодорай сагал-онал солчуушкуну бо-лган. АКШ-тың дорт деткимче-биле Израилдин агрес-сия үлгүлүшкүниң тургузу-лу Чоокку Чөвн чүкү райо-нуңда онза айылдыг байдалды ол-чак туруп турарына ханы са-гышсыралды М. С. Горбачев болгаш Х. Асад илереткенер. Оларның ботандырып чору-дуп турар улаанышкыны бот-тарының шерит-политиктиг сорулганын арабтарга алба-дарыныч, оларны империа-лизмге ажыктып, ыналза-даа арабтарга айылдыг база ба-зымчалыг чакгыс талалыг дүжүрүлганы агресор-би-ле кылдып чорукче алба-дарыныч, бурунгаар депши-лелит араб өзү-чүрүмүгге согуш-куну кылдырычкан. Чоокку Чөвн чүкү айтырлыг бүгү тала-лыг, шын болгаш быжык-чы-лы-биле шитипирлээринге шалтыктарыныч, чүткүлдүп боол турар. Израилдин бол-гаш АКШ-тың Палестина-ның араб улустуңа удуу үлгү-ди-шкунериниң, чамдык араб бөлүктөрүн деткимче-биле хамаарышпас палестин куре-нин тургузарын болдурбазыныч оларның чүткүлүнүн айыл-дыныч онза кичээңгей сал-дынган.

Эжелеттирген араб чөл-пер-ден израиль шеригериниң үн-дүрениге болгаш Палестина-ның араб улустуң кым-даа дээп болбас национал эргеле-рин херек кырынга хандыра-рынга үндөшлөш солдурга-рыга бүгү талаларың чүгүл-лективити күженишкени-биле Чоокку Чөвн чүкү чөп-түг болгаш бүгү тайбыңны чедип ал болурунга быжык бузуурелин чугаалажышкы-ның киржи-чилери илергей-лээн. Палестиниң хамаарыш-пас куреу-нин тургузар, Чоокку Чөвн чүкү бүгү тала-лыг шитипирлээшкенин чедип алыр дээш демиселге Пале-стина айтырлың эңне чугула-лап шитипирлээшкенин кол ужу-дурдузың демдеглээн.

Араб улустуң национал со-нуургалдары болгаш дурум өзү-гээр эргелери дээш бы-жык-биле туржуп турар Си-рияның имперализмге удуу чайгылыш чок политиканың Совет Эмеллиниң беди-биле үнелеп турар деп, М. С. Гор-бачев демдеглээн.

Чоокку Чөвн чүкү айтыр-лың сагалдарын Сирияның деткип турарын Х. Асад ба-дыткан. Чоокку Чөвн чүкү ай-тырлың быжык болгаш чөп-тү-биле шитипирлээшкенин чедип алырлың боттук оруу болур делегей конференциязын чылдыр дээш Совет Эмеллиниң болгаш Сирияның, өске-даа араб чурттарың бир демит күженишкенин иде-кейжидериниң чугулазын ий тала илергейлээн.

Удурлажышкының Пале-стин шимчээшкенин бай-далыга хамаарышпас айтыр-лар талазы-биле сагал-оналды солчул турар, Палестинаны хос-таарының организаци-ның чакгыс экин камгалаарының, палестини-лериниң аразында чөрүлдээриниң антиимпе-риалист принципидиг тургу-шкы-биле ажып эртериниң чугулазын Совет тала онзалал демдеглээн.

Найыралда кызыгаар чок

...ЭРТЕМНЕР АКАДЕМИЯЗЫНГА ЧЕДИР

Тургустунганын баштайгы хатаналарына, баштайгы эртемдери болгон чонуну бижик билбес чонуну ууткаарыне онзагай кинээтэй салып турган. Партиянын оялтыкызы ош баштайгы программанын тодоролууга. Ону 1920 чылдын ноябрында унут эгелзэн «Монголын унзасолуна» парлан.

Улусу революция тилезин уеде Моол Арат Республикага чурттакчы чонуну 99 хуузу бижик билбес турган. Ол уенин байдалдарында бижик билбес чонуну ууткаар дээр соруга чонуну дидим базым болган.

МАР-нык болгон улусу эрге-чагырганын мерген угаанын ууртулганын амында. Совет Эмелелин амы-дууна. Совет Эмелелин амы-дууна. Совет Эмелелин амы-дууна.

Бистик революциянын демократтыг уе-чадазында (1921-1940 ч.) шажынчылар болгон феодалдар ургедки ургедкилерин амы-биле азы чамды-биле кылып, революция чедикширенин болгон кыды-даа чонуну турган. Ол уенин улусу бижик билбес чонуну өөредиле, чон ортузунга революциянын идеалын пропагандалап, чырыкшык амылдан чонуну, эрат чонуну революциянын даянчыларын уур турган.

Моолга чырыкшык системанын организастарын колдууда кий улаанышкыннын чонуну келген, бирээде, өөр олар салгалдын олоога өөдириниң база, кийде, улу улустун бижик билбес азы багыт билчир чонуну ууткаарыны амы-биле.

40 чылдарга чедир дээр өөредиле чонуну турган талаш-биле амылдарын чонуну. 1942 чылда Моолдун улусу унверситетти тургустунган.

ЧУРУКТА: Тыва АССР-ниң сайзырангай социализмни тургузар талазын биле чедикширенин чижээне ССРЭ-ниң Моол Арат Республикага хунеринин эртин турган уенинде.

Саннар, фактылар

Амгы уеде Моол Арат Республиканын улус амыл-агынын социализм секторунда национал оорула бугурулган, улустур продукциянын нити бугурулган болгон тургустунган садар бараан саарылган 100 хуу, а кедээ амыл-агы бугурулган 99, 99 хуу черин ээлеп турар.

Бир эвес 1924 чылда чурттуу улус амыл-агынын кол фондузу [мал ай. маан катая санаарга] 691 млн. тургир турган болза, 1983 чылда [мал ай. маан катая] ол сан 31978,5 млн. тургир четкен.

Бир эвес 1924 чылда улусу куруненин бюджет оорулган 6,8 млн. тургир турган болза, Моол Арат Республиканын Улустур Улут Хуралынын VI сессия. амын ону чымынга куруне бюджетинин оорулган кедээ 5735 млн. тургир, а кыргыда кедээ 5720 млн. тургир кылдыр бадалаттыган.

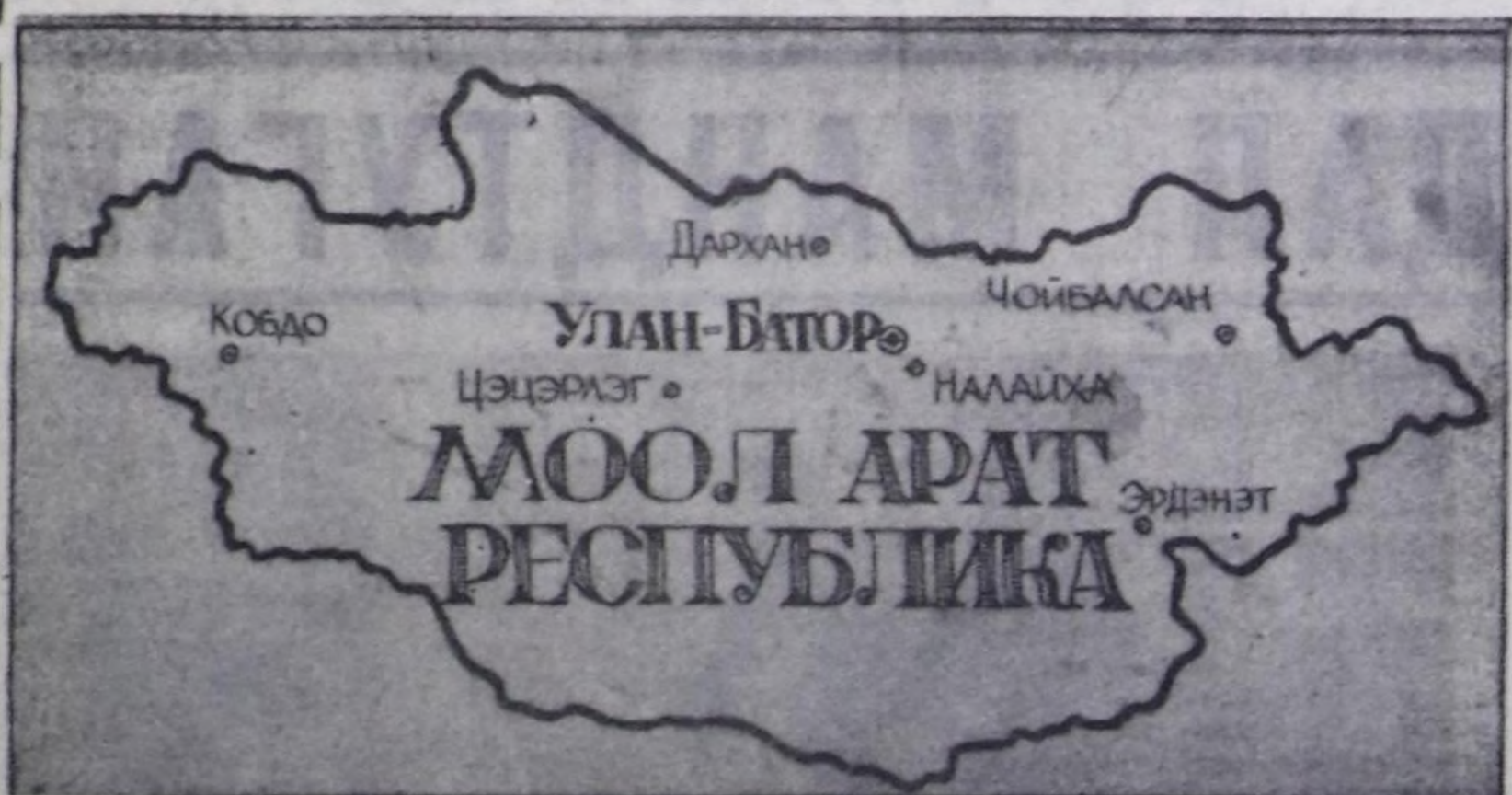
Бир эвес 1922 чылда улустур бугурулганын 0,1 млн. тургир улустур продукциянын бугурулган Улан-Батордун «Налай» шахтасын, типография ханаарып турган болза, амы уеде чурттуу 300 ажыг улустур бугурулганын чугуле 1983 чылда 5338,6 млн. тургирке улустур продукциянын бугурулган.

1929 чылда чурттуу чурттакчы чонуну кедээ бугуру Моолдун кедээ амыл-агынын 143821 терге. 137 дырбааштар болгон кадырлар, 2680 андазын турган болза, амы уеде ош кедээ амыл-агыда 50000 ажыг амыл уенин техниканы, ош иштинде 10800 трактор, 2510 комбайн болгон эске-даа кедээ амыл-агы машиналары амылдан турар.

Бир эвес бистик чуртуу 10000 южикке 23 амч оонажып турар болза, Англияда болгон Японияда 16, Францияда 20 амч оонажып турар. Бисте 10 муң южикке 109 амчелге оорунары оонажып болза, ол сан АКШ-га 58, Англияда 81, Францияда 102 болуп турар.

МСНН «Найрамдал-Дружба» дээр интернационалы бригадалары болгон социалдары тургузар дээр чуртта шижээшкынни калбартып чорударына идеалыг дузалап турар. МСНН чанында тургустунган орус дилдун доктаамал курстарында болгон бекчиринде чылды-на он-он муң южик өөренип турар.

Д. ЦЕВЛЭЭ.
[«Худумур» солундан].

КИРИП МООРЛАНАР, ЭРГИМ ӨЧНУКТЕР!

[Тончут, Эгези 1-ги арында].

жониклеринге байыр чедирген, улустар аразына таялган, алган транспартиларын, лозунгарын туктанар. Совет болгон моол композиторларын аялалары, таяа болгон моол ырлар чакылганган. Хандагити ортумак школазын пионерлер болгон школар келген делегациянын кижигуеринге, МАР-нык Тыва АССР-ге хунериниң киржикчилеринге чечектер тудускан.

МАР-нык Политбюро кижигуер, МАР-нык секретары, Моол-совет найрал нитилелин Топ чөвүленин даразы Дамдингийн Гомбожа баштаан делегация Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумун Даргазы Ч.Д. Б. Ондар байыр чедирген. Тыва АССР-ниң амыл-агы чонуну амы-дууна моол улусту хундулар, социализм тургузуушкуну, найралды бижыларынга, улустар аразына дээр эргиле болгон бот-боттарына амыл-агы харылдаарга чедип алган оларын чедикширенин өөрүрлөп деп, ол чугаалаан. Моол Арат Республиканын Тывага хунерин дээр-Тыва АССР-ниң нитилел-политиктиг амылдарына чугула болушун болбушаан, бистик улустар аразына амы-дууна харылдаары улам хөгжүдериңге, амыл чонуну пролетария интернационализмин баузуушкын чедикширенин биле болуп турар. Делегация кижигуеринге болгон МАР-нык Тыва АССР-ге

хунериниң киржикчилеринге бистик чогадыкчы чедикширенин, бижик кадыкшылды Ч.Д. Б. Ондар күззек.

МАР-нык Политбюро кижигуер, МАР-нык секретары Дамдингийн Гомбожа хары сес алган. МАР-нык Тыва АССР-ге хунеринге келген делегациянын ош киржикчилериниң өмүззизден ол чыгыг утуушкун дээр өөрүп четтиргенин илергейлзэн болгон делегациянын кижигуерини, МАР-нык Тывага хунериниң киржикчилери ол чоруту моол улус амы-дууна чоруткы чоруткы илерелдеп санап турар дээрин чугаалаан. МАР-нык Тыва АССР-ге хунеринге киржир, республиканын чедикширенин, рин көр ас-кежик биске таяарышкынга бистер өөрүп тур бис деп, Дамдингийн Гомбожа чугаалаан. Тываның амыл-агы чонуну, бугу совет улуска СЭКП-ниң XXVI съездинин салган соругларын күззедиринге, СЭКП-ниң XXVII съездин төлөтпү утуурунга чаа-чаа күш-ажылы чедикширенин ол күззек.

Ч.Д. Б. Ондарын болгон Дамдингийн Гомбожа чугаалаан улут кижээт-биле дикнаан болгон адыш чак-кашкыныры үзе кирип турган.

Эртем чон соода МАР-нык Тыва АССР-ге хунеринге келген делегациянын кижигуерин болгон МАР-нык Тыва АССР-ге хунериниң киржикчилери Кызылче айтаныпкан.

СЭКП ТК-нык кижигуерге кандидат, партия Тыва обкомунун бирги секретары Г. Ч. Ширшин, моол делегация-биле кады кел чораан Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумун Даргазы Ч.Д. Б. Ондар, республиканың Министрлер Чөвүлелин Даргазы В. Е. Серяков олар Кызылче орукка, республика найсылалындан алдан километрде Оттук-Деш деп черге, МАР-нык Политбюро кижигуер, ТК-нык секретары, Моол-совет найрал нитилелин Топ чөвүленин даразы Д. Гомбожака баштаган Моол Арат Республиканың делегациянын уткуп алганар.

Бот-боттарынын амыр-мендизин айтырып, кирип моорларынча чаланынын болгон чурттакчы ханындан байыр чедиргенин, Совет Тываның амыл-агы чонуну-биле үр-түнчелдиг ууражырын чурттакчы ханындан күззек илереткенин соода, шуушкан автомашиналар, кий дакыр орденниң Автономнуг Совет Социализмг Республиканын найсылалы — Кызылдың талашына шижел чорупкан. Аалчыларын хонор бодуну байырлап шижел ким кастал шижел шедер болгон кудумчулары-биле, кызыл тукары-биле, совет болгон моол улустарын бузулбс найралын алган-йерзеге сестерлиг транспартилар-биле уткуп алган.

Эртим моол өчнуктер, кирип моорлар!

пүр бугурунга, өөредиле черлеринге, культура албан черлеринге, күш-ажылы кол-лективтерге комплекстиг үнүшкунерин кылып, амыл-агы чонуну амылдан, амылдан чугула дээр айтырылган шижелдеринге дузалап турарлар.

1921 чылда чуртка 100 өөреникчил, 4 башкылыг чакыс эге школа турган. Амгы уеде бисте 406 муң ажыг өөреникчил нити билингин 583 школазы бар.

Чуртка калбарган культуру революциянын бистик чонунуска, ош өзүп олар салгалына билгилерин болгон культуру чырыкшык делем орукту амылган.

Амгы Моол бүгүн бижик. Билингилерин чурт алган, бисте 7—8-тен 15 тар чедир урулгар бугу-нити өөредилгенин системазында таара туттунган. Революция ирүүнү да Моолга дээр болгон ортунга эртемниг специалистер

«КУШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР» КЛУБ

«Худумурин алдар» клуб Моол профессионалдериниң Топ культуру ордузунда амылдан турар.

Клубтун соругазы — өгбелериниң революсук, дайынчы, күш-ажылы чакылдарына аныктарын кижиздери. Ын-

да культураның кескү амыл-агы чонуну, чогаалчылар, экичлер, башкылар, журналистер, хонорист, конструктор, экономистер, революсук дикселекчи тоочулары таара туттунган амылдан турар.

Клубтун кижигуерини улустур бугурунга, өөредиле черлеринге, культура албан черлеринге, күш-ажылы кол-лективтерге комплекстиг үнүшкунерин кылып, амыл-агы чонуну амылдан, амылдан чугула дээр айтырылган шижелдеринге дузалап турарлар.

КӨДЭЭ АЖЫЛАГЫЙЫВЫС ДУГАЙЫНДА КАШ СӨС

Көдээ амыл-агыны бугу талай хөгжүдери бистик нам, чозаастыкын сатып салышкын биле болгон кижээт-биле төүндө туруп турар. Көдээ амыл-агы — амгы уеде экономиканын амылдарына чугула адыры болгон улус амыл-агы комплекзиниң кол кездээ. МАР-да аграр секторунда национал оорулган 25 хуу кирзиз тургустунуп турар, а улус секторун продукция болгон кедээ амыл-агы чиг-э динден кезип турар продукция экспорттан оорулган 60 хуузу болгон чонуну хергел фондунуң 80 хуузу хандырып турар. Бугурулганын кол фондуларын 33 хуузу мада мөкөчтенин болгон материалдыг бугурунга кавызында бугу амылдан турарларын 54 хуузу база мада хараа туттунган.

Намчык аграр политиказын көдээ амыл-агыны хөгжүдери салган хей түнүг амыл-агы, көдээ шижелдерин куженишкыннер мал болгон чер амылдан калчаар-даа аажык улут хемчеглерин боттандырып, чурттуу көдээ амыл-агыны хөгжүдери боттуп бургунаарлашкын хандырып органы берип турар. Амгы уеде көдээ амыл-агы бугурулганын секторунда көдээ амыл-агынын 255 каттыжышкын, 68 куражы-агы болгон амыл-агылар аразынын 30 бугурулган кинип турар. Севолу чылдарда бугурулганын организастарын депширгели чаа хевирлерин хөгжүдери алган. Амыл-агылар аразынын 17 кооператив, 19 комбикор бугурулган, мал чон белекээр 68 цех амылдан турар. 40 ажыг механизастаан сүт-баран фермазы бар.

МАР-нык аграр политиказын амылдан шижелдерин

севолу чылдарда көдээ амыл-агы бугурулганын түнчелдер бидатыган. Агаар-Бой-дустун байдалы таарычалыг эвес болгонго, 1971—1975 чылдары-биле дикнел көөргө, 1976—1980 чылдарда чуртка эхт бугуру чылда орту-маа-биле 12 хуу, сүтүү—5 хуу, картофельди — 83 хуу, ногаанын — 30 хуу ескен. Ола уеде чылда орту-маа-биле амыл-агыларга малдын 8 миллион ажыг чаш төлү оонаманди алдунган. Көдээ амыл-агы продукциянын чугула хевирлерин бугурунган механизастарын дикнели Бөдөн, ук адырга күш-ажылдыг бугурулганын биддериниң кол үнденин ол болуп турар. Тараа бугурунганда күш-ажылдыг механизастарын дикнели 100 хуу, сикен белекээринде — 73 хуу, картофель өстүрүп ажыарында — 64 хуу четкен.

Чурттуу чурттакчы чонуну барык чартык кезин көдээде чурттал турар, 200 муң ажыг кижик көдээ амыл-агы бугурулганда амылдан турар. 1983 чылда көдээ амыл-агыга 11 муң специалист амылдан турган.

Моолга чаа адыр болуп турар чер амыл-агы төөгү талазы-биле кыска хуусада шажын темпилерин хөгжүп, көдээ амыл-агынын ол тускайлаң адыры болу берген. 1960 чылда тарылга шөлү 265,5 муң га турган болза, а 1985 чылда ол 1180 муң га четкен, азы чурттуу бир чурттакчынынга 0,7 га хамааржыр. Чер амылдан продукция бугурунган нити-биле чылды-на улгайдып турар. Далган айтырым чуртта шижелдерин.

Моол шаг-шаңдан бээр мал амылдыг чурт. Мал амыл-агы сайзырадыр талазы-биле байлаг дуржулга чуртта мөөч-нитенген. 1971 чылдан 1980 чылга чедир уеде мал бажы

1,2 млн. өскөн, нити-биле 23,8 млн. четкен.

МАР-нык XVII болгон XVIII съездининиң шижелдеринге дурттур мал амыл-агы хөгжүдери, ону интенсификастарын хандырып, оон чамдык адырларын индустриалдыг үнденин шижелдер талазы-биле тодаргай хемчеглер алдунган. Бешик болгон алдыгы беш чылдарда малга чон базазы бижылганында, мал кажыаларын туктанган, күш-ажылдыг организастарын депширгели агарларын болгон улустур технологиянын иппереткенден, малчы-ларын чурттага байдалын, оларнын садыг, магазин болгон культуру хандырылганын экижиктенден ол соруглар чедикширениг шижелдерин.

Көдээ амыл-агыны хөгжүдери болгон көдээде социал чаартылгаларын чорудар талазы-биле хей-ле чүүлдер кылдырган. Ынчалажок чурттуу экономиказын көдүренин көдээниң экономикагит болгон социал хөгжүлденин соругларын улут хемчээлдин болгон курган улут укур-дузалынын барымдаалар көргөс, көдээ амыл-агыны хөгжүдери болгон көдээниң социал амылдарын шижелдериниң хей холбоп турган чурттуу чурттакчы чонуну аш-чөм-биле хандырылганын экижидер дугайында үр хуусаалыг комплекстиг программаны амылдан кылып шижелдерин МАР-нык XVIII съездин хүлззеп алган. Амгы уеде ол программа амылдан кылдырган болгон ош МАР-нык пленумунга чугаалажы көөр.

Ол программаның чедикширениг күззетинин турарынга бугурур бис.

Я. ЮНДЕН.
экономика эртемниг кандидаты.

ӨНҮКҮРТЕРГЕ ЧОРААШ

Бо чылдың эгезинде Тува АССР-ниң бөлүк журналисттери Моолдун Уба-Нур аймакка чораша, улам быкычтып турар совет-моол найырдак, кады аялдамалыгына бүзүрп көрдүсү.

МАРН-ның аймак комитетинде, «Тэргүүнүн малчын» солун редакциясына, аймактык театрына, школага, аш-чөм комбинатына, «Коммунизмче орук» көдөз ажил-агый каттыжышканын болгаш өскөдө коллективтерге эртенке ужурашкандарга моол өнүктүргүч Совет Эвилелинин Моолга өргүзүп турар дуалалык башкыларын үнөтүп, ол социализмдин материал-техниктиг базасын тургузарына улут идишкен демдегеп турдулар. Улангом хоорайның аш-чөм комбинаты — аймактык улут бугурулгелеринин бирээзи. Аңаа чөдө бээривиске, нам эге организационный секретары Б. Мунаа, кол инженер Е. Басан бистерин чылыш-биле үткүп алгаш, ажил-жиги-биле таныштыды.

Комбинатты тудурунга, дериг-херекселдерин кылырынга, оок кадрларын белегизиринге улут Совет Эвилели биске дуалалык, оок аш-чөм комбинатты магалык бугурулгелерге ажилдап, аймактык ажил-жиги-чилеринге хабар, кондирт кылгыларын, ээрипес суксунар-нын, өөрмөшөлдү четчири-биле берип турар. Краснодарның технология институтун дооскаш, чедишкенин ажилдап чор мен, ыңчанга ССРЭ-ни төрөзүн чуртум-биле дөмөй бодар мен — деп, кол инженер Е. Басан бистерге чугалады.

Аймак төвүндө ортук школаны Совет Эвилелиниң аш-чөм хөрөңгүн болгаш кужу-биле 1977 чылда туткан, ону совет-моол найырдактың турускаалы кылдыр санап турар. Бо ийн катт школага класстар, өөрмөдиге кабинеттери, спорт залдары болгаш өскөдө эрежокко чугула өрөздөлдөр бир. Мында 1700 ажыг школаны өөренип турар, чеден хире башкы бар. Школаның чангында интернатты туткан. Оларны эрежокко чугула дериг-херекселдер-биле дөрдөн. Интернатта малчынар-нын 180 уруу хаара тутуунган. Бо дугайында школаның директору Д. Бегизжаа таныштыды.

Совет Эвилелиниң ажилы чонорынын тудуп берген белегиз хире кылдыр совет-моол найырдакты улам быкычтып, эртенкиниң үндөшкөн-нери-биле ханы чөдөшкөн, мландыга орус дилди эки өөренип сорулганы школаның коллективин салган. Бо чүгө

Т. ХЕРТЕК, журналист.

МААДЫР МУЗЕЙ

МАРН-ның Маадыры Л. Аюушка турускаатка музей-кабинетти оок төрөзүн чурту — Убурхангай аймактык Тугрут сумуунда ачтыкан.

Япон милитаристтерге удур демиселге амы-тынның харам чокка берген Маадырның дайынчы эки-өөрүнүң солуннарга бижээс сактыжышканын, документтеринин ийнде чыгган. Үр өртенкинден саргара берген сазылар Аюуш дугайын амыч салгалта төгүп турар.

Субботода олгун өөрөнгөш, ирпир ора-ла көөрөй-дир: «Аңай! Даврга Батху кээр. Ийилээн хана солун кылыр бис».

— Хана солуннар темазы чүдү! — деп айтырарымга:

— А. С. Пушкинниң «Дубровский» деп тоожузу — деп, Юра харыылады.

Улут-хүндө эртен эжики зооног дөгжады. Кирип келзе-ле, Батху.

— Эжики, Волода акый! — Эжики, Батху, кир-кир! Шеверин оол, дөд-көдө карактарлыг Батху бистин Юра-вис-биле чыгыш класста. Беш-иклассчылар. Башкыларын аразын ыңдыр-ла ырак эвес. Үрүлүк кады кичилдээр, кады ойнар чүгөлөр.

Оолдарның ажылы шуудай берген. Оларның далаш чок чугаашын дичалал бердим. Аңык Дубровскийни кайта, магадап, Мария Кривонозаны кээргедире-даа. А. Тропурова

АЧЫЛЫГ ТҮҢНЭЛДЕР

Совет Эвилелиниң автоном-нуг республикалары, област-ры, крайлары-биле Моол Арат Республиканың хоорайларын, аразында, болгаш көдөз ажил-агый бугурулгелеринин аразында тургустунган болгаш доктаамал калбарып турар дорт харылзаалар — совет болгаш моол улустарын хунден хунче ханылап база калбарып турар акы-дүңма найырдактың база кады аялдамалыгынын чыгыш-чак херечиси.

Тува Автономнуг Совет Социалисттик Республика-биле дорт харылзаларыг бистин Уба-Нур аймактың ийн чылдап тургузуп турар найырдактың харылзаларыг планын чыл санында түнөтүп турар. Сөөлүг он чылдарда Тува АССР-ге бистин аймактың 225 делегат чораша, а биске — 200 ажыг кижиге келген. Ол чорук бот-боттарын эки билчиринге, мур-накчы дуржулганы өөренип, негедеринде салдарлыг болган.

Уба-Нур аймакка Тува АССР-ниң хунерин эртерген, чурулга уран чүүлүнүң делгелерин 10 катан организаци-он. Моол филмичериниң не-делээзин Тува АССР-ге ийн улаа эртерген, чурулга делгелеринин база ийн катан кылган. Аймактың катжун-шин театрының артисттерге кожаларына уран чүүлүн бараалга-дып чораша. Ол чыкша Тува АССР-ниң улустуң ирларын болгаш таңчыны «Саян» ансамбли биске аалдап келги-

лээн.

Аймактың кызылгар чогуунда беш школаның база Тува-ның оо чокта школаларының өөреникчилеринин болгаш пионерлеринин ужуражышканын, кады чыгыш-тарын эртерери чөвөг чакыл апарган. Турускаалдыг хунер таварыштыр делегациялар солчулганы, яны-бүрү улаанышканын хемчеглерин эртерери база чакылчак.

Коммунисттик тургузуушкунга Тува АССР-ниң чедишкенин-нин чикээрге 1984 чылда ССРЭ-ниң хунерин бистин чуртувуса эртерген улут ужура-дузалыг болушкун болган болгаш ССРЭ-ниң лекцион-национал политиказынын түн-чели болур Тува улустуң кай-гамыч чедишкенин-биле, сайзыралы-биле ханы, чок танжар арганы ол берген.

Ол үдө аймакка Тува-ның чедишкенин пропагандалаарын он хонуну эртерип, бугурулгелерге, албан черле-ринге митингиверин, хуралдар-нын, найрал көжөзлөрүн, лекцияларын, беседаларын орга-низастан.

ССРЭ-ниң составына Тува-ның эки тура-биле бактап киргенге турускаалдыг куш-ажылыш шалыпчы 40 хонукту аймакка эртерген. Демдег-лээр өөрүнүг. Ычанга 44 органи-зация, 191 цех болгаш бригада, 5,6 миң эртек чылдың он алырнын план-ке деалгаларын хуусадан эр-ке чүкүстөт.

Бо чылдың апрель айда МАРН Уба-Нур аймак коми-

теди биле СЭПК Тува обком-у Улангом хоорайга «СЭПК — Аде-чурттуг Улут дайыннга Тиктелгенин сорук кирижи-ни болгаш организацион-нугу» «Совет Эвилелиниң делегейни ийги дайыннга Тиктелгенин» төгүлүг ужура-дузалыг деп темаларга эртем-практик-тиг конференцияны эртерген. Аңаа СЭПК Тува обкомунун лекторлары, Совет-моол найы-рын талээкчилери, Ада-чурттуг Улут дайынның кир-жикилери В. В. Грозев, А. К. Ак-оол олар киришкен.

Сөөлүг чылдарда бис Тува АССР-ден хей саныг мурнак-чы дуржулганы өөренип көрүп ап, үлөтүп бугурулгелерин, чикиринге кириштирип, тускай консультациаларын ап турар. Никити аймак хемчээлдиг алырга 20 суму, бугурулгелер, ажил-агый организациалары Совет Тува-ның 30 ажыг мурнакчы дуржулганы, аргаларын шигээдип, ажилдап турар. 5 суму, 12 албан черлери, бугу-рулгелер, ажил-агыйлар боттары-ның Тувада төрөдөшкөн бугу-биле доктаамал харылзаларын тудуп турар. Ол харылзалар чөвөг келер үелг.

Моол Арат Республиканың Тува АССР-ге хунерин эртер-пери-биле холбаштыр Совет Тува-ның бугу ажилы чонора-ныч чүрөктү ханышан байыр чедирип турар бис.

Б. НЯМА, Уба-Нур аймактың проф-заведующий чөвөгелерин дарагы.

«Тува» көдөз ажил-агый каттыжышканын сан-хөө килдиз журнал-оор системазына шиг-гээдип алырынга көскү чедишкенин чедип ап турар хойжу эвенолардан тургустунган бригадалар-нын долу үчөдүн болгаш бүрүткелни кылып турар.

ЧУРУКТА: сөөлүг чыл-дарда каттыжышкында куш-ажылдын мурнакчы-ларын бирээз улут бухгалтер Л. Аюушана.

Т. ЦЕНДЭЭНИН ФОТОЗ.

МООЛДА САДТАР ЧЕЧЕКТЕЛИП ТУРАТ

Орхон — улут хам. Оон ууну дургаар баткан шынаа шаанда кургак дазып чыткан. Ам ийнде, оон он талакы эринде, садтар, яны-бүрү каттар, каасталга-шымелдени болгаш чөдөн үнүштерин плантациялары өзүп турар.

— Моолга мурнунда сад чок турган — деп, эртем ажилдак-чызы Гендентин Ойрбат — чугалаан. — Чыгыш-дөк ябона, ашкы, слива чок турду. Чуртка бирги кат-чымс станицияны суралгы моол эртем-ден Эрдэсбатырын Шагдар организастан. Ону Шамор станицызы дээр турган.

А Шагдар-биле чоок таныш мен. 1961 чылдың август айы-нын бир көжээлинде чөвө. Эр-темденниң кабинетинде олурган бис. Садтан быкшан яб-лоттук чагай чып ажыг сонга өтүп кээп турган. Ханада И. В. Микунинниң портрети, бинаар, катар алгырыры дич-налып турган.

Шагда көшкүн малчының өг-бүлөсине төртүтүгөн. Бичик Шагдарга бугу өртемчей

оок кидис өө-биле болгаш хой кадарар хоулары-биле доос-туп кав турган. Чуртка рево-люция эгелзэн. Моол Арат Республикка аларган. Мээн өнүмү Шагдарны ады чаа, ре-волюция хоулу-дурум-биле бижиттинген. Оол рессомолчу апарган. Башкы институтун дооскан соонда ол школага биология башкылап турган. Моолга сад тарып өстүрөр ай-тыры ону хун келген тудум дүвүредип чораша. Номнар номчул, совет эртемденерин ажилдарын, Сибирь болгаш Совет Эвилелиниң оон-даа өскө-шө ширин агаар-бойдустуг ра-йоннарын сад ажалынын талазы-биле дуржулганы өө-ринип турган.

Оон соонда Шамора дур-жулга станицияны организа-стан. Чөлзөш өчүт чечек-чи-мыс бурзэн суржулганы тур-густунган чогадыкчы коллек-тивти МАРН жижгуну Эрдэс-батырын Шагдар уадртуп эгел-зэн.

Оон бээр хей чылдар эр-теме, ол-ла кабинетте олур мен. Сонга ийнде кара-но-ган кадыларда хөлүг куштар. Ханада Минурин. Өскөригел чөвө чок-даа шыкша.

Ычангажон чылдар эртем. Ам Шамордан кат-чимисти, фруктуларны тонна-тонназы-биле чып ап турар. Шамор-дан базымын алган садтар чурттуг ханышаны кирген. Се-ленга аймактың куш-ажыл-агыйлары болгаш кооператив-тери база садтарлыг. Ол ха-маан чок Гоби хоуда безик садтар чечектелип турар.

Шамордан дуржулга өп, чыл санында моол се-миннарлар эртип турар. Олар-нык киржикилери оортан би-лигин, харын-даа өзүмнерин элгаш, чурттуг бугу булунча-рыныч тарап турар.

Он чыл бурунгаар Шамор станицызы чак чөвө көжө берген. Чаа черде, демир-орук станициянын чоок-кавызын-да күс ажыг гектар черде кат-чимисти культулар өзүп турар.

— Шамор станициянын ажил-чорудулганын бир кол улаанышкыны — тус черин агаар-бойдузунга таварыштыр

А. КРИВЕЛЬ, Улан-Батор — Москва.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң

доктаамал комиссияларында

ХЕРЭЭЖЕННЕРНИН АЖЫЛ-АМЫДЫРАЛЫНЧЕ КИЧЭЭНГЕЙНИ КҮШТЕЛДИРЕР

РСФСР-ниң Балжы ажил-агый министрствозунуң бугурул-гелеринде, организациалары-нда болгаш балжы тудар кол-хозтаринда он-он муң херээ-женнер ажилдап турар. Ол адырда херээжен ажилын-нарнын куш-ажылынын бол-гаш амыдырал-чурталганын камгалааның дугайында хоойлу канчаар сагыттынч турарып РСФСР-ниң Дээди Совединиң Херээженнерниң куш-ажылынын, не-чашты кам-галаарынын айтырларын тал-тазы-биле комиссияныкы июнь 19-та болган хуралына ол дугайын чугаалашкан.

Аңаа сес ап, чүвө чугаала-нар адырнын техниктиг чөвөг-сегеленишкенин, ажилын-нарга таарымчалыг бугурулгелерге культуру-амыдырал байддаларын тургузар талазы-биле эвээш эвес чүдүлгелер кылып чуртуканын дөмдегелзэн.

Депутаттар чөвөгелерге болгаш оларын узуткаарынын аргаларына хей кичээтэй

(СЭТА).

● Моол Арат Рес-публиканың көдөз ажил-агый улам хөгжүүр. ● Баганур — МАР-да эн улут хо-мүр-даш разрез. ● Таймс оф Индия: ССРЭ-биле найрарал — Индиянын дашты-кы политикасында кол черни ээлеп турар.

МАРН ТК-НЫН ПЛЕНУМУ

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Июнь он сесте аңаа Моолдун Арат-тың Революстук намынын Төп Комитетиниң пленуму болган. Пленумга МАРН ТК-ның Чи-гине секретары, МАР-ның Улустуң Улут Хуралының Президиумунуң Дарагы Ж. Бат-мунх «Көдөз ажил-агыйны хөгжүдериң болгаш чоуну аш-чөм хандыргызын эжи-жердине тодоргай сорулга-лыг программаны болгаш ону боттандырынын кол-кол ай-тырыларын деп клеткелди кылган.

Совет Эвилели болгаш соци-алисттик дем каттыжыгызы-ның өскө-дө чурттары-биле МАР-ның акы-дүңма найырлы болгаш бугу таламгы кады аялдамалыгы чыгыш чок-ка калбарып база ханылап, со-

циалист тургузуушкунуң со-рулгаларын хууседеринге таарымчалыг байддаларын тур-гуп турар деп, клеткелди дем-дегелзэн. Бистин чурттуг соци-алисттик дем каттыжыгы-зынга хамаарыры, оон чурт-тар аразына куш-ажылдык социалист хуушазына иди-пелгил киржилгези чурт-туг экономиказын хөгжүдери-ниң бола ажилдык чурттуг улаанышканын, шиктирил-гектор боол келген болгаш ийилг болур-даа ужурут. Бистин организациаларымыс шуутузу, оон-биле мергеш-тир, Совет Эвилелиниң Аш-чөм программаны боттанды-рып турарынын байлак дур-жулганын чогадыкчы бугу-биле өөренип ужурут.

МООЛДА ЭН УЛУГ

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). 1984 чылда бугу улустуң социали-стик чарыкчыга чедишкенин дээр Баганурун хоум-даш разрезиниң интернационал коллективниң МАРН ТК-ның, МАР-ның Министрлер Чөвө-линиң, Моол профсоюзлери-нин Төп чөвөгелерин болгаш Арвээ ТК-ның Кызыл ту-гун тыышкан. Дегжылдер чедип алган чедишкенин бижыг-леар дээр чөвө бедиктен — ху-лээлгени алган — бо чылын чуртка 175 муң тонна хоум-дашты немей бээр деп шик-тирлээн.

Бөгүнгү Баганур — Совет Эвилелинден келген боду чо-рууру күчүлүг экскаваторлар, өскө-дө сөөртүр самосвалдар, ас-көдө бедик бугурулгелер техника-биле чөвөгелген ам-

гы үеңи болбазыраагы бугу-дурлуге чери-дир.

Моол дегжылдер онза кы-чээгиниң боттарынын совет эртериниң дуржулганын са-лып турарлар. Ында «Найрам-дала»-Дружба» дээр каттыжы-60 бригадалар болгаш экилжип ажилдап турар. Олар бугу-гу-ле чаа болгаш мурнакчы чүдүлгелерин эзулуп школазы болбушан, моол аныктарың куш-ажылы болгаш интерна-ционалы кижизидилгезин эжи-жердинге улут черлини иди-п кылып турар.

Баганурун хоум-даш раз-резин төлөвлөзүн күчүзүң-чөкшө, чурттуг төп район-нын отулар чүл-биле ханды-рар улут бугурулгелер боол, чы-санында ла алды миллион тон-на хоум-дашты бээр апар.

АЯН-ЧОРУУН ДООСКАН

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның Премьер-министри Раджа Ганди даштыкы аян-чоруун-дан июнь он сесте туртунда ээл чөдө келген. Ол оон үе-инде Египетке, Францияга, Алжирге болгаш АКШ-ка бар-ган, а ош-ыкшы Женевага КДН-уң сессиясына чүвө чугаалаан. Индияның чөвөгел-баштыкыны кылган чуга-лажышканын делегейни дүшкүрүлүп чоруун чымыда-рыныч, дайынчы кыжыны-кынын эвээжедеринге, чөв-

селенишкенин, хамыктык мурунда — адролук чөвөгө-чөкшө бугурулгелер, тургузарын соксадырыш, космо-дел-гени милитаризааарын бол-дурбазычеге уланган дээр-ин чурттуг солуннары айтат ту-рар.

Индий наметтик баштыкы Индияның даштыкы полити-казын чыгыш чөгүн, ийнде онза черин Совет Эвилели-биле найырдакты ээлеп турарын бадтыкан деп, «Таймс оф Индия» солун бижээ.

ИРАН-ИРАК МЕСИЛДЕЖИШКИН

БАГДАД. (СЭТА). Ирактың кол шериг командирлериниң даштыкы-биле алырга, июнь 18—19 хунеринде ирак вер-толбтар «Тигр» хемин чөвө талезинге дайынчы дайын-чы туруштарыне, инженер ту-дугларыне болгаш дириг ку-жунче элзэн хей согушкун-нары кылган.

Фронтунуң соңу болгаш төп участыктарына, Миссан секторга болгаш Басраның чөвө талакы районуна ирак үгөр-боолар ираннарын боо-чөпек сквадтарын, артиле-рияларын, минометтарын бо-

гаш хайгарал туруштары узулган.

НИКОСИЯ. (СЭТА). ИРНА (Иран) информация агентли-пиниң дайынчы-биле алырга, сөөлүг 24 шунд иштинде фронтунуң чамдык участокта-рынга, мландыга Хөвөжө малгалтарын районуңе тула-чушкунар болгаш.

Иран үгөр-боолар Абу Эль-Хасиб ок-утта болгаш Аш-Шихабиде ирак эвээк дай-ныкы объекттерин боолат турган. Ирак шериглер дириг күжүңе болгаш техниказыга чидирге таварышкан.

